

2. Галич А.О. Художні пошуки в українській постмодерній прозі: асоціонімний вимір : дис. ...канд. філол. наук : 10.01.01 "Українська література" / Галич Артем Олександрович. – Луганськ, 2009. – 196 с.
3. Гундорова Тамара. Жінка і дзеркало // Ї. – Культурологічний журнал / Гундорова Тамара Іванівна. – 2000. – № 17. – С. 87 – 94.
4. Зборовська Н. В. Код української літератури : Проект психоісторії новітньої української літератури : монографія / Н. В. Зборовська. – К.: Академвидав, 2006. – 504 с.
5. Ковалів Юрій. Романні експерименти Галини Тарасюк / Юрій Ковалів. – Тарасюк Галина. Трепанация : Літературознавчі праці, рецензії, відгуки. Роздуми, інтерв'ю. – Бровари : Відродження, 2006. – С. 287–294.
6. Тарасюк Галина. Жіночі романи / Тарасюк Галина Тимофіївна. – Бровари : Відродження, 2006. – 288 с.
7. Тарасюк Галина. Сестра моєї самотності / Г. Т. Тарасюк. – Бровари : Вид-во ПП "МН ТРК "Відродження", 2009. – 322 с.
8. Яремчук Ірина. З Буковини до Києва : Галині Тарасюк – 60! / Ірина Яремчук // Дзвін. – 2008. – № 10. – С. 137–139.

SUMMARY

The article deals with feministic prose of Galina Tarasyuk whose novel "The Sister of my Solitude" came to be the first feministic novel in Ukrainian literature.

Олена Балабан

ІНТРИГА ГЕНДЕРНИХ ПІЗНАНЬ У ЛІНГВІСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ МОВ)

В статті осмислюється новий напрям лінгвістичних досліджень, що базується на визначенні соціального та культурного маркування специфіки статі (gender) в мові. Авторка зосереджується на вирішенні деяких аспектів лінгвокультурологічного характеру, репрезентації окремих концептів з точки зору чоловіків та жінок, дискурсологічні аспекти при комунікації чоловіків та жінок тощо.

В останнє десятиріччя у вітчизняному мовознавстві все більш виразно виокремлюється новий напрям дослідження, що базуються на соціально та культурно маркованій специфіці статі (gender) [1, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15]. Проте, на наш погляд, не вирішеними залишаються деякі аспекти лінгвокультурологічного характеру, репрезентація окремих концептів з точки зору чоловіків та жінок, дискурсологічні аспекти при комунікації чоловіків та жінок тощо.

Метою статті є порівняти та проаналізувати результати гендерних досліджень, що були проведені на матеріалі англійської та російської мов.

Існує думка, лінгвістична традиція, що враховує фактор статі, йде коріннями до античного світу, коли почалося осмислення категорій природної статі (sexus) та граматичного роду (gender). Однак правомірним буде і твердження відносно того, що статоролева традиція суспільної свідомості бере свій початок у давньокитайській філософії з її основними поняттями – **ян** та **їнь**. Концепція про взаємодію полярних сил **ян** та **їнь** як базових сил руху, дуалізм яких виражається в невід'ємній єдності та боротьбі світлого та темного, твердого та м'якого, чоловічого та жіночого в природі – стала основою вчення про символи взаємодії протилежностей. Вчення про **ян** та **їнь** відвіку засвоїла вся китайська філософія одночасно з вченням про п'ять стихій як першоелементів природи, згідно до

якого зв'язки п'яти першооснов – води, вогню, металу, дерева та землі – складають все розмаїття явищ та речей.

Гендерні дослідження на матеріалі англійської мови визначили розбіжності як на рівні системи мови, так і на рівні її вживання. Відносно гендерних розбіжностей на рівні мови як системи можна стверджувати, що тут визначаються різного роду асиметрії, що мають свій прояв у вигляді семантичних лакун, коли у мові відсутнє позначення для будь-якого концепту.

Дослідники поставили завдання визначити позиційні характеристики пари чоловік – жінка. У результаті було визначено по 100 найбільш репрезентативних словосполучень для кожного рядка чоловік – жінка. При цьому дослідники відбирали тільки ті словосполучення, де обидва концепти використані в текстах у гендерному плані, тобто їх співвіднесеність з людською природою (*humanity in general*). Введення даного обмеження визначило, що саме гендерні слововживання концепту *man/woman* у корпусі не відрізнялися особливою частотністю: тільки 5 % слововживань визначили їх гендерну сутність.

Проте дослідження ще раз підтвердило наявність двох просторів – чоловічого та жіночого, причому з тенденцією до соціальної активності жінки у порівнянні з чоловіком. Була також висловлена думка про те, що гендерні ролі обох концептів змінюються. Так, обидві статі з достатньою частотністю описуються як ті працюють, мають професію, сильні, висококваліфіковані, мають владу тощо. Крім того, відзначається тенденція до зростання частотності опису жінки як *впевненої, себелюбної, такої що має успіх, кар'єру* тощо.

Аналіз проведений на матеріалі системних словників відзначили своєрідність гендерних концептів у російському суспільстві, зокрема, високу значущість та ступінь лексикалізації концепту жіночність, а також відображення не тільки чоловічої але і жіночої картини світу в російській мові.

Встановлено, що російська жінка оцінюється інформантами обох статей значно вище, ніж російський чоловік. Російський чоловік оцінюється жінками нижче, ніж чоловіками. Російська жінка характеризується не тільки більш позитивно але і більш детально. У реакціях на цей стимул чітко простежується образ жінки-богатиря, яка втім не втратила жіночих рис. Не було зафіксовано негативних рис, що стереотипно приписуються жінкам, - *недостатність інтелекту, сварливість, балакучість*. Навпаки, реакція *розумна* є однією з найбільш частотних. До негативних реакцій слід віднести *імпульсивність, перевантаженість, покірливість*.

Серед чоловічих анкет лише в одній відзначено негативні жіночі якості: *підступність та норовливість*, що повністю співпадає з негативним стереотипом, який зафіксований у системних словниках.

Усі інформанти, незалежно від статі, асоціюють образ російської жінки з *терпінням, добротою, працьовитістю, красою, любов'ю, самовідданістю*. Респондентки звертають увагу на *високу активність, рішучість, енергію та цільоспрямованість* російської жінки.

Респонденти з більшим ступенем акцентують, окрім вже названих якостей, *господарність та материнство*, високі етичні якості: *вірність, чуйність, здатність до співчуття, емоційну теплоту*.

У порівнянні з чисельністю лексем та висловлювань, що відносяться до характеру та особистісних якостей, асоціативне поле **зовнішність** представлено менш розгорнуто у відповідях осіб обох статей. Найбільш частотне слово – *красива*. Однак розгорнутих характеристик зовнішності небагато. Як правило, відзначаються великі розміри: *округлі форми, огрядна, висока, статна*.

У інформантів обох статей рідше, ніж при характеристиці чоловіків, зустрічаються прототипічні та візуальні образи. Такі реакції є поодинокими: *селянка, жінка з зовнішністю слов'янки*.

Прототипічні образи російського чоловіка мають більшу частотність; *Иванушка-дурачок, Иван Грозный, Обломов, актер Столяров из фильма Цирк*.

У цілому російська жінка характеризується всіма інформантами більш позитивно, найбільш частотними реакціями у чоловіків та жінок співпадають, хоча індекс частотності може різнитися. Так, жінки бачать себе перш за все терплячими (7), добрими (7), красивими (5), розумними (4), самовідданими (4), такими, що люблять (3) та енергійними. Для чоловіків російська жінка красива (8), працьовита (7), добра (5), така, що любить (5), розумна (4), терпляча (3).

Характеристики російського чоловіка жінками та чоловіками мають більшу різноманітність та більшу якість негативних або половинчастих оцінок. Останні мають свій прояв у наявності слів-обмежувачів **але, іноді, як правило**: *умный, но ленивый*.

Найбільш частотні реакції жінок на стимул російський чоловік: *пьяница* (4) + 4 вирази про схильність до пияцтва; *добрый* (2), *широкая натура* (2), *сильный* (2). Відзначається також у різній формі *отсутствие трудолюбия*.

У чоловіків російський чоловік викликає більш позитивно конотовані асоціації: *умный* (4), *широкая натура/душа* (4), *добрый* (3). У різній формі вираження представлено семантичне поле *сила*. Окрім названих якостей відзначаються *прямота, відсутність меркантильності, самопожертвування, винахідливість, вміння діяти у критичній ситуації*.

Діапазон негативно конотованих реакцій російських чоловіків також досить широкий. Найбільш часто, як у жіночих реакціях (але в більш м'якій формі), відзначається схильність до зловживання спиртним.

Узагальнена картина реакцій по відношенню до російського чоловіка (реакцій, частотні для всіх респондентів, незалежно від статі) складається наступним чином: *склонный к пьянству, широкая натура, добрый, сильный*.

Таким чином, обране за приклад дослідження ще раз доводить, що будь-яке суспільство характеризується своєю комунікативною ситуацією, яка притаманна цьому суспільству, де деякі особливості мовленнєвої поведінки жінок на відміну від мовленнєвої поведінки чоловіків існує завжди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бусел С.В. Взаємодія східної і західної традиції в українській літературі: гендерний аспект образності: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.05 / Тернопільський національний педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. — Т., 2006. — 20 с.
2. Введение в гендерные исследования. – М.: Изд-во Московского ун-та, 2000. – 224 с.

3. Гапова Е.И. Антология гендерной теории / И. Каранчева, Е.И. Гапова, А.Р. Усманова: Европейский гуманитарный ун-т, центр гендерных исследований. – Минск: ПроPILEI, 2000. – 383 с.
4. Гендерные исследования /Сб. трудов. Центр гендерных исследований. – Х.: ХЦГИ, 1998.
5. Горошко Е.И., Кирилина А.В. Гендерные исследования. – Х., 1999. - № 2. – С. 234-241.
6. Горошко Е.И. Языковое сознание: гендерная парадигма. - М., 2003. – 213 с.
7. Дорош О.О. Лінгвокогнітивний і комунікативний аспекти авторського жіночого мовлення в романах Маргеріт Дюрас: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.05 / Київський національний лінгвістичний ун-т. — К., 2006. — 20с.
8. Мінаєва Е.В. Гендерна концептологія: мовна репрезентація концептів "Дім" і "Любов" у жіночій поезії: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.02 / Таврійський національний ун-т ім. В.І. Вернадського. — Сімф., 2007. — 23с.
9. Погребна В.Л. Проблеми фемінізму в російській критиці і романах письменниць другої половини ХІХ століття: Автореф. дис... д-ра філол. наук: 10.01.02 / НАН України; Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка. — К., 2004. — 38 с.
10. Семенюк А.А. Гендерні та вікові особливості кооперативної мовленнєвої поведінки в сімейному дискурсі (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Донецький національний ун-т. — Донецьк, 2007. — 22с.
11. Слінчук В.В. Мовностилістичні засоби творення гендерних образів молоді (за матеріалами друкованих мас-медіа): Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.08 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Інститут журналістики. — К., 2006. — 20с.
12. Соколова Н.В. Вербалізація концептосфери "фемінізм" в американському жіночому дискурсі ХІХ-ХХІ ст.: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. — О., 2007. — 21с.
13. Ткаченко Т.І. Фемінний дискурс другої половини ХХ - початку ХХІ століття: Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.01.01 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2007. — 18с.
14. Ткачик О.В. Гендерні стереотипи в англійському фольклорі: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2008. — 19с.
15. Яценко М.О. Актуалізація аксіологічного змісту концептів маскуліністичності та фемініністичності у сучасному англійському художньому дискурсі: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Харківський національний ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2008. — 20с.
16. Coats J. Women, men and language. A sociolinguistic account of sex differences in language. - N. Y., 1986.
17. Lakoff R. Language and women's Place // Language in Society, 1973, № 2.

SUMMARY

The article analyzes the results of gender research in linguistics, which was made on the basis of English and Russian languages. There are viewed positional characteristics of the pair man/woman in these languages, that gave the possibility to reveal the differences on the level of language system as well as on the level of its usage.

Ельза Васильєва

ЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ МАРКЕРІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВИХ ПРОВОМ

Стаття присвячена вивченню гендерних аспектів мови та мовлення, що є одним із пріоритетних напрямів сучасних лінгвістичних студій. Акцентується увага перекладознавчому аспектів, одре репрезентованому зарубіжною мовознавчою наукою, однак практично не представлено у українському науковому просторі.

Вивчення гендерної проблематики в мові є одним з пріоритетних напрямків досліджень вітчизняних і зарубіжних лінгвістів і гендерологів сьогодення. Ці дослідження мають на меті не